

Voor een zelfstandige politieke opstelling van de christelijke arbeidersbeweging

Jozef Mampuy

Bij zijn oprichting in 1921 kreeg het ACW als één van zijn opdrachten de vertegenwoordiging van de gehele christelijke arbeidersbeweging op het politieke terrein. De manier waarop dat het best kon gebeuren, was van meet af aan een fel bediscussieerde kwestie. Vooral dan de wijze waarop het ACW zich moest verhouden tot de opeenvolgende katholieke partijen.

VERLEDEN

Aanvankelijk was het ACW één van de vier standen (werknemers, boeren, middenstanders/werkgevers, burgerij, later de zogenaamde standenlozen) die samen de toenmalige Katholieke Unie vormden. De leden van het ACW (dit wil zeggen de leden van de aangesloten deelorganisaties) waren onrechtstreeks, via het ACW, lid van de Katholieke Unie. Dit rechtstreekse lidmaatschap van het ACW belette niet dat er bij verkiezingen in sommige arrondissementen eigen ACW-lijsten opkwamen naast en soms tegen lijsten van de Katholieke Unie. De reden hiervoor was dat het religieuze cement van het katholieke geloof soms toch niet sterk genoeg was om de verschillen, of sterker nog de tegenstellingen, tussen de maatschappijvisie en doelstellingen van de verschillende standen binnen de Katholieke Unie te overbruggen. De enorme verkiezingsnederlaag in 1936 (verlies van meer dan een vierde van haar kiezers) bracht een breed bezinningsproces op gang. De na de oorlog opgerichte CVP had duidelijk als doel dat de politieke macht van het katholieke bevolkingsdeel niet langer mocht gehinderd worden door een te nauwe band met de katholieke kerk noch door een te grote dominantie van de standen. De nieuwe CVP diende

zich daarom aan als een niet-confessionele en unitaire partij, in de zin van niet gevormd door de standen maar wel door het rechtstreeks individueel lidmaatschap. Doch in werkelijkheid was de CVP tot diep in de jaren zestig een uitgesproken confessionele partij. Wie zichzelf als katholiek beschouwde, stemde voor de CVP, welke bezwaren zij of hij voor de rest tegen die partij ook had. De lijst-samenstelling was het resultaat van afspraken tussen de standen. Een praktijk die trouwens tot op vandaag in hoge mate heeft standgehouden, wat er ook naar buiten beweerd wordt.

In 1950 behaalde de CVP nog 60% van alle stemmen in Vlaanderen en in 1961 nog steeds 50%. Sindsdien ging het, op een kleine heropleving in de tweede helft van de jaren zeventig na, steil bergaf. In 2003 behaalde CD&V nog 21% van de Vlaamse stemmen. De belangrijkste oorzaak hiervan was onmiskenbaar het Tweede Vaticaans Concilie (1958-1963) dat (eindelijk) de ramen en deuren in de katholieke kerk wijd openzette en daarmee de al lang sluimerende secularisatie de volle

Jozef Mampuy is hoofdredacteur van het KWB-ledenblad *Raak*.

wind in de zeilen gaf. Het religieuze cement verwaterde en steeds meer katholieken stemden voor andere partijen. Ook in het ACW stelde men zich steeds meer vragen over het samengaan in één partij van verschillende standen met zo uiteenlopende maatschappijvisies. Na het mislukken van de progressieve frontvorming begin jaren

zeventig, bleef de ontevredenheid verder smeulen en tijdens het eerste Vlaamse ACW-congres, 'Welzijn in Solidariteit' in maart 1979, werd volgende tekst aangenomen: "De noodzakelijkheid van een christelijke eenheidspartij wordt niet langer als een stelregel vooropgesteld. Het samengaan met die partij is voorwaardelijk geworden. Het uitdrukkelijk formuleren van deze voorwaarden en het geregeld evalueren van de bekomen resultaten treden hierbij steeds scherper op de voorgrond. Hoewel de meerderheid de binding met deze partij nog wenst aan te houden, worden de tekorten van een dergelijke binding steeds duidelijker gesteld".

In november 1981 lijdt de CVP haar grootste verkiezingsnederlaag (van 43% naar 32%) en binnen het ACW is de discussie over de band met de CVP scherper dan ooit. Maar op een langdurig voorbereid congres in 1986 kiest het ACW verder voor een geprivilegieerde binding met de CVP, zij het onder bepaalde (voor sommige ACW-deelorganisaties loodzware) voorwaarden. Sindsdien is de discussie nooit meer van de agenda geweest.

HEDEN

De huidige situatie is uiteraard de erfgenaam van het verleden. Maar de ontwikkelingen sinds het begin van de jaren negentig hebben

Jozef Mampuyts

Het ACW moet met alle democratische partijen contacten onderhouden in functie van het zo goed en zoveel mogelijk realiseren van zijn doelstellingen.

”

de fundamentele argumenten voor een verwijdering tussen ACW en CVP/CD&V versterkt met een aantal pragmatische overwegingen. Bij de verkiezingen in 1991 en 1995 was de CVP met iets meer dan één miljoen stemmen nog met afstand de grootste partij in Vlaanderen (tussen 250.000 en 300.000 stemmen meer dan SP en PVW/VLD) en volgens onderzoek in die periode stemde bijna nog de helft van alle ACW-leden voor de CVP. Maar de blijvende daling voorspelde een andere toekomst. Dat perspectief speelde zeker mee wanneer op het ACW-congres in 1995 ook gepleit werd voor een voorzichtige opening naar andere partijen. Bij de volgende verkiezingen in 1999 werd de CVP nipt voorbijgestoken door de VLD. Voor het eerst in de geschiedenis was zij niet de grootste partij in Vlaanderen en voor het eerst sinds het midden van de jaren vijftig zetelde zij niet in de regering, noch in de federale, noch in de Vlaamse. Bij de verkiezingen in 2003 eindigde CD&V al op de derde plaats, met zowat 150.000 stemmen minder dan SPA-Spirit en VLD, en voelde het ook al de hete adem van het Vlaams Blok in de nek. Gezien het absolute stemmenaantal (870.000) is het erg twijfelachtig of nog steeds bijna de helft van de ACW-kiezers voor CD&V kiest. Voor wat het middenkader (vrijgestelden én vrijwilligers) van het ACW en zijn aangesloten deelorganisaties betreft, stemt vermoedelijk minstens de helft, en in sommige organisaties nog een heel pak meer, niet meer voor CD&V. Maar gezien de geschiedenis tot nog toe mag ons dit niet verbazen.

De eens zo nauwe band tussen ACW en CVP/CD&V is om een dubbele reden achterhaald. In de eerste plaats dateert deze band

uit een tijd waarin de gemeenschappelijke religieuze overtuiging de formulering van de 'wereldse' maatschappijvisie en doelstellingen domineerde. Bovendien wordt vandaag die 'gemeenschappelijke' religieuze overtuiging steeds minder eensgezind geformuleerd: katholiek/klerikaal staat hier vaak tegenover christelijk/radicaal. Het resultaat is de verwatering van het religieuze cement dat de CVP zo sterk bij elkaar hield en (zeer) sterk maakte.

Een tweede vaststelling volgt uit de eerste. De verwatering van het religieuze cement brengt de verschillende maatschappijvisies binnen CVP/CD&V nu volop aan het licht. Die verschillen worden steeds meer tot tegenstellingen in een periode waar neoliberale ideeën, verrechtsing en populisme steeds beter scoren. Denken we maar aan 'belasting'hervormingen', fiscale amnestie, migrantenstemrecht, asielproblematiek, alles-is-gratis-demagogie. Binnen deze context is het niet verwonderlijk dat het ACW zich steeds minder 'thuis' voelt in de politiek en zich concentreert (of is het terugtrekt?) op zijn opdracht als sociale beweging. Vanuit een scherpe formulering van zijn doelstellingen én een mobilisatie aan de basis wil het ACW druk uitoefenen op alle politieke partijen en het beleid. Gemeten aan de resultaten hebben het ACW en zijn aangesloten organisaties hier nog heel wat werk voor de boeg.

TOEKOMST

In de loop der jaren is ook voor het ACW steeds duidelijker geworden dat een politieke partij en een sociale beweging een andere logica hanteren. Zeker als het gaat om een

sociale beweging met een totaalvisie op de samenleving zoals het ACW. Waar een sociale beweging veeleer gedreven wordt door soms utopische visies op mens en samenleving, is een politieke partij meer een instrument om visies en doelstellingen in de praktijk te realiseren. Die praktijk is in een parlementaire democratie meestal gebonden aan het zoeken naar een beleidscompromis met andere politieke partijen. Daarbij is het van groot belang dat de partij optreedt als één aaneengesloten blok. Partijtucht is hiervan een wezenlijk onderdeel. Het geeft soms de indruk (of is het toch meer dan een indruk?) dat de partij belangrijker is dan datgene wat men wil verwezenlijken. De sterkte van een sociale beweging ligt op een heel ander vlak: in een open en vrij debat over zowel de concrete problemen als de uiteindelijke doelstellingen, zodat iedereen en alle meningen aanbod (durven) komen. Dat dit een

veel complexer verhaal oplevert dan een partijpolitiek programma, dat in de eerste plaats bedoeld is om politieke macht te veroveren, ligt voor de hand. Hoe meer dit complexe verhaal van een sociale beweging aansluiting kan vinden bij het concrete beleid, hoe meer wederzijdse steun en samenwerking er mogelijk is tussen die sociale beweging en de partijen die het beleid vorm geven. Uiteraard is ook alle steun van politieke partijen in de oppositie welkom. Want voor een sociale beweging is niet een politieke partij op zich belangrijk, maar wel de mate waarin haar doelstellingen kunnen gerealiseerd worden.

Onlangs (in *De Standaard* van 25 oktober 2003) zei ACW-voorzitter Jan Renders in een antwoord op de vraag 'Is Agalev nog nodig?' ondermeer het volgende: "Voor de democratie zelf is het ook goed dat er een links-radi-

Jozef Mampuyts

De eens zo nauwe band tussen ACW en CVP/CD&V is om een dubbele reden achterhaald.

”

cale partij blijft, die een beetje de maagdelijke tegenpool vormt van het onmiddellijke inspelen op het marktdenken. Dat betekent niet dat dat een grote partij wordt die een groot segment kan aanspreken. Maar nu alle partijen in het centrum concurreren, is het niet slecht dat een kleine partij de herverdelende component centraal blijft stellen".

Het is nog maar de vraag of het vroegere Agalev of het huidige Groen! deze rol wou/kan of wil/kan spelen. Maar los daarvan heb ik een aantal bedenkingen. Vooreerst ben ik het volledig met Jan Renders eens dat het goed zou zijn voor de democratie dat er een links-radicalen partij bestaat die principieel afstand neemt van de voorrang van het marktdenken en principieel de herverdelende component centraal blijft stellen. Vraag is welke houding het ACW in deze kwestie aanneemt. Het politieke centrum waarin alle huidige partijen elkaar beconcurreren stelt algemeen het marktdenken boven de herverdelende component. Sommigen leggen zich neer bij de overmacht van de markt, anderen beweren dat juist de markt de herverdeling bevordert, nog anderen zijn van mening dat er een evenwicht kan gevonden worden tussen markt en herverdeling.

De vraag is of het ACW vanuit zijn maatschappelijke totaalvisie, vanuit zijn fundamentele doelstellingen, wel kan kiezen voor één van de zich in het centrum verdringende politieke partijen. Kan het ACW van hieruit wel voor een andere partij kiezen dan deze die de herverdelende component centraal stelt? En wat als die partij niet bestaat, zoals op dit ogenblik het geval is? Heeft het ACW dan niet de plicht om elke poging daartoe,

hoe onvolmaakt ook, met alle krachten en middelen te steunen? En als zulke pogingen niet aanwezig zijn, heeft het ACW dan niet de plicht zulke pogingen te stimuleren en, als het echt niet anders kan, misschien zelf het initiatief te nemen? Ik meen van wel. Vlaanderen (en zeker niet alleen Vlaanderen!) heeft nood aan een partij die zich neutraal en pluralistisch opstelt op levensbeschouwelijk en ethisch vlak, maar resoluut de herverdelende component, het streven naar meer gelijkheid, sociale rechtvaardigheid en duurzame ecologie tot uitgangspunt en doel van haar handelen maakt. Als dit op een consequente manier gebeurt, dan hoeft een dergelijke partij niet voor eeuwig en altijd een kleine zweeppartij te blijven. Zo'n partij kan voor een groot deel van de Belgische bevolking, en bij uitbreiding voor het aller-grootste deel van de wereldbevolking, een serieuze verbetering van hun levenskwaliteit betekenen.

Is dit ondenkbaar? Misschien wel, maar dan slechts even

ondenkbaar als meer dan honderd jaar geleden overal in Europa kleine socialistische partijen ontstonden of even ondenkbaar als het ontstaan van kleine groepjes ACW-ers *avant-la-lettre* tegen de katholieke burgerij en tegen de goddeloze socialisten van toen. Het is een grote vraag of het ACW nog trouw is/kan blijven aan zijn oorspronkelijke inspiratie of aan zijn Fundamentele Doelstellingen als het zijn (politiek) heil blijft zoeken in een vast bondgenootschap met één of meerdere van de huidige (centrum)partijen. Wil dat dan zeggen dat het ACW zich politiek afzijdig moet houden en met geen enkele politieke partij contacten mag hebben? Natuurlijk niet. Het ACW moet met alle democratische partij-

Jozef Mampuyts

In de loop der jaren is ook voor het ACW steeds duidelijker geworden dat een politieke partij en een sociale beweging een andere logica hanteren.

”

en contacten onderhouden in functie van het zo goed en zoveel mogelijk realiseren van zijn doelen. Cruciaal hierbij is een zo duidelijk mogelijke formulering van zijn doelstellingen zowel naar de eigen achterban als op het publieke forum. De toetssteen hierbij is het uitgangspunt van meer gelijkheid, sociale rechtvaardigheid en duurzame ecologie, niet voor iedere individuele mens op zich, maar voor de hele gemeenschap met bijzondere aandacht voor de zwakkeren en minderbevoelden.

Om dit op een onbevooroordeelde manier te kunnen doen, moet het ACW zich losmaken van iedere structurele band met de huidige partijen, uiteraard met CD&V, en deze laatste vanzelfsprekend niet inruilen voor een andere partij. Alleen zo is het mogelijk dat het ACW zichzelf kan profileren als een sociale beweging met een zelfstandige politieke opstelling.